

ПРИЛОЗИ

ЗА КЊИЖЕВНОСТ, ЈЕЗИК, ИСТОРИЈУ И ФОЛКЛОР

*Non sunt contemnenda quasi
parva sine quibus magna constare
non possunt.*

S. Hieronymus

ОСНИВАЧ
ПАВЛЕ ПОПОВИЋ

УРЕДНИШТВО
ЗЛАТА БОЈОВИЋ, СЛОБОДАН ГРУБАЧИЋ, GIORGIO ZIFFER,
MILICA JAKÓBIЕC-SEMКOWOWA, ТОМИСЛАВ ЈОВАНОВИЋ,
ЈОВАНКА КАЛИЋ-МИЈУШКОВИЋ, НАДА МИЛОШЕВИЋ-ЂОРЂЕВИЋ,
ДРАГАНА МРШЕВИЋ-РАДОВИЋ, JOHANNES REINHART, ЂОРЂЕ ТРИФУНОВИЋ

ГЛАВНИ И ОДГОВОРНИ УРЕДНИК
ЗЛАТА БОЈОВИЋ

КЊИГА СЕДАМДЕСЕТ СЕДМА
2011

ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ
БЕОГРАД
2011

ПРИЛОЗИ И ГРАЂА

DOI: 10.2298/PKJIF1177027S
УДК 27–243.2=163.09

СРПСКОСЛОВЕНСКА КЊИГА О РУТИ ПРЕМА РУКОПИСУ ПЧИЊСКЕ БИБЛИЈЕ

Издање текста*

Књига о Рути иако невеликог обима (само четири главе са 85 стихова), рано је привукла пажњу проучавалаца средњовековних словенских библијских текстова.¹ Заједно с Књигом Исуса Навина и Књигом о Судијама она прати Петокњижје Мојсијево, чинећи с њим Осмокњижје, значајну историјску целину којом почиње Стари завет. Чињеница да се Књига о Рути налази у глагољичком бривијару са словенског југозапада наметнула је закључак да је превод (можда и) читавог Осмокњижја остварен већ у Методијеву времену,² док је у времену цара Симеона, почетком

---

* Рад је настао у оквиру пројекта „Обрада старог српског писаног наслеђа и израда Речника црквенословенског језика српске редакције“ (Министарство просвете и науке Републике Србије; бр. 178030).

¹ Најважнији је труд њих двојице, Јозефа Вајса (1865–1959) и Александра Васиљевича Михајлова (1859–1927): *Liber Ruth. Ex codice bibl. Palatinae Vindobonen. transcriptum notis bibliographicis in eundem codicem ornavit Joseph Vajs, Glagolitica 2/1, Veglae 1905, 47 + VIII; Josef Vajs, Kniha Rut v překlade staroslovanském, v Praze, 1926, 32 стр.; А. В. Михайловъ, Древне-славянскій переводъ Книгу Руѡъ. Изъ исторіи перевода Св. Писанія на древне-славян. языкъ, Русскій филологическій вѣстникъ, 60, Варшава 1908, стр. 1–36 [веома смо захвални поштованој Милени Цибин из Библиотеке САНУ, благодарећи чијој помоћи смо дошли до ових трију књига]; А. Михайлов, *Josef Vajs, Kniha Ruth v překlade staroslovanskem. V Praze. 1926*, [рецензија у:] *Известия по русскому языку и словесности Академии наук*, т. 1, кн. 1, 1928, стр. 292–304.*

² А. А. Алексеев, *Текстология славянской Библии*, С.-Петербург, Российская академия наук, Институт русской литературы (Пушкинский дом), 1999, 155, 168; уп. А. А. Пичхадзе, *К истории четвѣго текста славянского Восьмикнижия*, Труды Отдела древнерусской литературы, 49, С.-Петербург 1996, 10. – Ј. Вајс је уочио не само то да се глагољички текст Књиге о Рути ослања о грчки предложак, него и то да има паримејни карактер, о чему пише у оба наврата (*нав. дела*), са чиме се сложио и његов рецензент, А. В. Михајлов. Мада Књига о Рути није била богослужбена, и није ушла у Паримејник, њен глагољички текст је сачувао битна обележја паримејног превода, па се стога и везује за Методијеву делатност и грчку редакцију Септуагинте која је послужила као предложак у тадашњем превођењу и других словенских библијских књига (А. Михаилов, *Josef Vajs, Kniha Ruth*, [рецензија], 298).

X века, дошло до даље прераде и допуне, – можда новог превода, што се приписује презвитеру Григорију.³ Постојале су, дакле, две основне редакције словенског текста Књиге о Рути: глагољичка и ћириличка; иако су обе настале јако рано, њихови најстарији сачувани текстови су тек из XIV века,⁴ што значи да су обе биле подложне променама током дуга времена, чиме су се мање или више удаљиле од својих прототипа.⁵

Јозеф Вајс је у два наврата издавао књигу о Рути на основу Бревијара Вида Омишљанина из 1396. године (Беч, ÖNB, Cod. slav. 3), први пут глагољцом (1905), други пут у ћириличкој транскрипцији (1926), пропраћену грчким текстом Седамдесеторице. У наставку је дао и ћирилички текст према неколиким рукописима из XV–XVI века: према рускословенском рукопису Ундољског и двама јужнословенским варијантама – Севастјановљевом и Григоровичевом; у критички апарат ранијег Михајловљева издања, које се овде у највећој мери преузима, укључио је, наиме, и стање из трећег, Григоровичева рукописа. Александар Васиљевич Михајлов се, у издању које је претходило овоме, послужио Григоровичевим рукописом тек у завршници, тамо где се Севастјановљев рукопис прекидао (в. ниже).⁶

Мали је број јужнословенских ћириличких рукописа у којима се налази Осмокњижје, а тиме и Књига о Рути, сáмо или заједно са Четири књиге о царствима. Позната су нам четири сама Осмокњижја, сва српске редакције: Севастјановљев рукопис – Руска државна библиотека (РГБ, Москва), Севастјановљева збирка (фонд 270), бр. 1 (1431), 1431. година (Књига о Рути прекида се на 4.7);⁷ Павловски рукопис – Збирка манастира Св. Павла (Света Гора), XVI век;⁸ Лесновски рукопис – Архив ХАЗУ (Загреб), Шс 17 (Mihanović 28), средина XVI века;⁹ Пчињски рукопис –

³ А. А. Алексеев, *Текстология славянской Библии*, 168, 169; А. А. Пичхадзе, *исто*; *Библейски преводи в България през X век*, у: *История на българската средновековна литература*, София 2008, 100 (Татяна Славова).

⁴ Josef Vajs, *Kniha Rut*, 47.

⁵ Уп. А. Михайлов, *Josef Vajs, Kniha Ruth*, [рецензија], 299, 303–304.

⁶ Ова два значајна проучаваоца у целини су се својим радом допуњавала. Михајловљеви прилози су долазили као одзив на Вајсов рад. Један другоме су исказивали поштовање преузимањем издавачког рада претходника. Прво је, дакле, Вајс издао глагољички текст који је, потом, Михајлов пренео грађанском ћирилицом, дајући уз њега и издање ћириличног текста; на крају је Вајс пренео своје раније глагољичко издање старословенском ћирилицом, додајући иза њега проширено Михајловљево издање.

⁷ А. Викторовъ, *Собрание рукописей П. И. Севастьянова*, Москва, Московский публичный и румянцевский музей, 1881, 35–37.

⁸ О њему вид. Архимандритъ Леонидъ, *Славяно-сербскія книгохранилища на Святой Авонской гори, въ монастыряхъ Хилендарѣ и Святомъ Павлѣ*, Чтенія въ императорскомъ обществѣ исторіи и древностей російскихъ при Московскомъ университетѣ, кн. 1, Москва 1875, 37.

⁹ Vladimir Mošin, *Ćirilski rukopisi Jugoslavenske akademije*, I. dio, Opis rukopisa, Zagreb, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1955, бр. 61, стр. 117–118.

Црквени историјско-археолошки институт (ЦИАИ, Софија), бр. 351, прва четвртина XVI века.¹⁰ У Матиесенову попису старозаветних рукописа¹¹ нема последњег рукописа с овога списка, Пчињске Библије, док је судбина Павловске Библије данас непозната. У Матиесенову инвентару, даље, наводи се пет рукописа двочланог састава, сачињених од Осмокњижја и Царстава. Три су српска: први је Григоровичев – РГБ (Москва), Григоровичева збирка (фонд 87), бр. 1 (1684), средина XVI века;¹² други је из старе Народне библиотеке у Београду, бр. 459, настао 1558. године – изгорео у немачком бомбардовању Београда, 6. априла 1941. године;¹³ трећи је тзв. Крушедолска Библија – данас у Патријаршијској библиотеци у Београду, бр. 48, трећа четвртина XVI века (некада у збирци Манастира Крушедола, на Фрушкој гори);¹⁴ у овом рукопису нема Књиге о Рути.

Преостала два су из молдавског рукописног круга: Библиотека Румунске академије наука (Букурешт), Ms. slav., № 85, XV век (некада у збирци манастира Њамеца);¹⁵ РГБ (Москва), Румјанцовљева збирка (фонд 256), бр. 29, 1537. година;¹⁶ уз њих се може поменути и хиландарско Петокњижје молдавске редакције, збирка манастира Хиландара, бр. 279, крај XV века.¹⁷

Српскословенска Књига о Рути до сада, осим кроз критички апарат, као што видимо, самостално није издавана. На располагању су нам четири наведена српска рукописа: Севастјановљев, Пчињски, Леснов-

¹⁰ Борјана Христова, Елисавета Мусакова, Елена Узунова, *Опис на славјанските рѣкописи в Църковно-историческия и архивен институт на българската православна църква*, том I, Библейски книги, София 2009, бр. 1, стр. 26–27.

¹¹ R. Mathiesen, *Handlist of Manuscripts Containing Church Slavonic Translations from the Old Testament*, Polata knigopisnaja, 7, Nijmegen, March 1983, 33.

¹² А. Викторовъ, *Собрание рукописей В. И. Григоровича*, Москва 1879, 35–37; С. М. Кульбакинъ, *Отчетъ отдѣленію русскаго языка и словесности Императорской академіи наукъ о занатіяхъ въ книгохранилищахъ Москвы и Петербурга съ 25-го сентября по 23-ье декабря 1898 г.*, Сборникъ отдѣленія русскаго языка и словесности Императорской академіи наукъ, томъ LXIX, No 3, Санктпетербургъ 1901, 21–54.

¹³ О њему вид. Љуб. Стојановић, *Каталог Народне библиотеке у Београду*, IV, Рукописи и старе штампане књиге, у Београду 1903, Фототипска издања, књ. 3, Београд, САНУ, НБС, МС, 1982, бр. 25 (459), стр. 8.

¹⁴ О њему вид. Виктор Савић, *Код Срба редак рукопис Старога завета. Крушедолска Библија*, Зборник Матице српске за књижевност и језик, LVIII/3, 467–495.

¹⁵ P. P. Panaitescu, *Manuscrișe slave din Biblioteca Academiei RPR*, vol. 1, București 1959, бр. 85, стр. 110; А. И. Яцимирскій, *Славянскія и русскія рукописи румынскихъ библиотекъ*, Сборникъ отдѣленія русскаго языка и словесности Императорской академіи наукъ, томъ LXXIX, Санктпетербургъ 1905, 621–623.

¹⁶ А. И. Яцимирскій, *Изъ исторіи славянској письменности въ Молдавіи и Валахіи XV–XVII вв.*, Памятники древней письменности и искусства, CLXII, С.-Петербургъ 1906, 3–6, 8–13; С. М. Кульбакинъ, *исто.*

¹⁷ Димитрије Богдановић, *Каталог ћирилскихъ рукописа манастира Хиландара*, Београд, САНУ, НБС, 1978, бр. 279, стр. 124.

ски и Григоровичев. Како су два већ уведена у науку,¹⁸ овога пута текст доносимо према српскословенској Пчињској Библији, а у критичком апарату „супротстављамо“ јој стање из Лесновске Библије. Будући да су текстови Пчињске и Лесновске Библије, оба на свој начин, сродна с рукописима Севастјанова и Григоровича, нашим издањем биће, верујемо на прихватљив начин, приказано стање које је сачувано у српској редакцији.

Определили смо се за то да нам носећи текст буде онај из Пчињске Библије. Судајући по каталожским описима, Пчињска Библија је нешто старија од Лесновске, отприлике за четвртину столећа (обе су из XVI века). То, разуме се, није и једини разлог за овакав избор. Пчињска се Библија боље слаже са Севастјановљевома, која, осим што је најстарија у овој скупини, изгледа да се најбоље уклапа у шире оквире словенске Књиге о Рути. У Пчињској смо Библији, затим, запазили знатно мање усамљених решења (мада је овде више обичних, словних грешака), у односу на Лесновску Библију у којој је тај број троструко већи. Неке су грешке и испуштања текста подједанко заступљене у оба рукописа, а претежно и у свим српским рукописима. О свему овоме говоримо детаљније иза издања текста.

Издавачки поступак. – Уобичајену поделу на главе и стихове дајемо, нешто дискретније, да би се олакшало праћење текста и омогућило његово несметано поређење с другим издањима, као и једноставно навођење примера. У самим споменицима оваквих спољних обележја готово да нема, а треба нагласити да на неким местима она, оваква унапред задата, ни не стоје у реалној вези са стварним стањем у рукописима, у којима (тада) постоји властита (унутрашња) логика излагања. У рашчитавању скраћеница, као и графичком преношењу изворног текста служимо се принципима које смо примењивали и раније.¹⁹ Текст доносимо ред за ред, као у изворном тексту, ради лакшег срачњавања са снимцима рукописа које доносимо на крају овога прилога.²⁰

---

¹⁸ Григоровичев рукопис, међутим, Ј. Вајс у наведеном издању, означава као бугарски, очито не обраћајући довољно пажње на елементарне разлике међу двома најразвијенијим јужнословенским редакцијама, српском и бугарском (које су још актуелне у XVI веку). Вид., уосталом, С. М. Куљбакин, *нав. дело*, 22.

¹⁹ У критичком апарату и ниже у коментару, служимо се, затим, следећим скраћеницама извора: Севастјановљев рукопис [Сев.], Пчињски [Пчињ.], Лесновски [Лесн.] и Григоровичев [Григ.]; рукопис Ундолског [Унд.] и Острошка Библија [Остр.].

²⁰ Захваљујемо господину Христу Темелском, директору Црквеног историјско-археолошког института, који нам је омогућио снимање кадрова из овога рукописа.

Пчињ. ||246а

КНИГЫ , РѢФНИНЫ · Ы · ❖ · ❖

1.1. И быс(ть) въннегда сѣждахъ сѣдѣ · и быс(ть) глад' на земли · и нде мѣж(ь) от[ь] ви-ф-леема²¹ юднина · и обнта въ селѣ моавли сам(ь) и жена его · и ѿ, с(ы)на , его . 2. нде ж[е]²² мѣжевы елимеlech(ь) · нде женѣ его , неемнна²³, нде ж(е) двѣма с(ы)нома его · малосон(ь) , и хелесон(ь) · ефратенска · от[ь] ви-ф-леема²⁴ юднина · и прѣдош(е) въ сѣло моав'ли · и бѣше тоу до оумръгѣа · 3. и оумрет(ь)²⁵ тоу елимеlech(ь) · мѣж(ь) неем'нннн · и ооста саоба с(ы)на е · 4. и покста сѣкѣ женѣ²⁶ моавитенины · нде еднннн ор'фа · нде ж(е)²⁷ в'торѣн²⁸ рѣф · и жнше тоу до²⁹ ѿ, лѣт(ь) · 5. и оумръста саоба · малосон(ь) , и хересон(ь) · и обвьвдовѣстѣ³⁰ обѣ невестѣ от[ь] мѣжен³¹ свонх[ь] · 6. и въставши ж(е) неемна · и обѣ невестѣ е · и бѣстѣ въ селох(ь)³² моавлих(ь) · |246б

и присети г(оспод)ь людѣ свое дати нм(ь) хлѣбъ · 7. и от[ь]тнде³³ (sic) от[ь] мѣста ндѣже бѣ тамо · и обѣ невестѣ съ нєю · и ндѣхъ въ пѣтъ · възвратити се въ землю юдннн · 8. и р(е)че неемна обѣма невестама свонма , ндѣта оубо и обронтита се къждо въ дом(ь) от(ь)ца своего · и сѣтворит(ь) б(ог)ъ съ вама³⁴ м(н)л(о)сть · тако сѣтворнста съ оумръшнмн и съ мною 9. даждь б(ог)ъ вама³⁵ и обрѣшета покн · кааждо въ домѣ мѣжа своего · и целова ѡ и от[ь]пѣсти · и въздвнгоше жрѣло свое · плакаш(е) се · 10. и рекоста ен · нн , нь с тобою възвратнвѣ се въ людн тво · 11. и р(е)че неемна · и обронтите се дѣщери мо ·)³⁶ въскѣю да нд(е)те съ мною · да

²¹ от[ь] ви-ф-леема: от[ь] ви-ф-леема Лесн. 327а.

²² ж[е]: нема Лесн. 327а.

²³ неемнна: неем'на Лесн. 327а.

²⁴ от[ь] ви-ф-леема: от[ь] ви-ф-леема Лесн. 327а-б.

²⁵ оумрет(ь): оумръ Лесн. 327б.

²⁶ женѣ: жннн Лесн. 327б.

²⁷ ж(е): нема Лесн. 327б.

²⁸ в'торѣн: вторн Лесн. 327б.

²⁹ до: нема Лесн. 327б.

³⁰ обвьвдовѣстѣ: обвьвдовѣста Лесн. 327б.

³¹ от[ь] мѣжен: от[ь] мѣжъ Лесн. 327б.

³² въ селох(ь): въ селѣхъ Лесн. 327б.

³³ от[ь]тнде: отнда Лесн. 327б.

³⁴ съ вама: съ вама Лесн. 327б.

³⁵ вама: вама Лесн. 327б.

³⁶ Интерпункціјски знак испуштен у Пчињ.; вид. Лесн. 327б (запета).

нан еше еста с(ы)на моа въ оутробѣ моен , да бѣдета
вама мѣжа . 12. обратит(е) се дѣщерн мон . тако състарѣ-
х' се н не бѣдѣ мѣжѣ . нм'же рѣх(ь) ис(ть) мнѣ нманіе да б[ѣ]дѣ
мѣжѣ н рождѣ с(ы)ны . 13. еда ждета нх(ь) . даж(е) възростѣтъ ,
да не помдета . а не бѣдета мѣжа , ни дѣщерн мон .
тако съжалн се мнѣ пате ваю тако прїндѣ на ме рѣ-
ка г(оспод)на :~ 14. ѿ двою снѣхѣ нееминн³⁷ :~

Н въздвигосте жрѣлѣ свон , възплакаста се пакы . н цѣ-
ловав'шїи ѿр'фа , свекр(ь)въ свою . н обрати се въ людї
своє . рѣфѣ ж[е] нде възслѣдъ еє . 15. н р(е)че нееминна³⁸ къ рѣфе .
сѣ обрати се етрьвъ твоа къ люд[е]мъ свонм(ь) . н къ б(о)гом(ь)
свонм(ь) . обрати се н ты възслѣдъ етрьвѣ своє³⁹ .

16. н р(е)че рѣфѣ , не бѣди мнѣ оставити те . нан въ-
звратити се ѿт[б] тебѣ . тако ямож(е) ндеш , ндѣ н азѣ .
ндеж[е] възсаншн с(е) н азѣ възсею се . н люд[ї]е твон , люд[ї]е мон .
н б(ог)ъ твон , б(ог)ъ мон . 17. ндѣж[е] оумрешї н азѣ ѣмрѣ . н тѣ
||247а

ндѣж(е) погрѣбешн се , н азѣ погрѣбѣ се (<·>⁴⁰ сѣ бо мы сътвори г(оспод)ь .
н сѣ да ми приложит(ь) , тако съмрѣт(ь) ны разлѣтитѣ междѣ
м(ь)ною н тобою . 18. Бндѣв'шн ж(е) нееминна тако крѣпит се
сїи , нти съ нєю . н оумлѣта г(лаго)лати къ нїи по сем(ь) . 19. н ндо-
стѣ ж[е] ѿбѣ , даж(е) н прїндоста въ внфлєем[ь]⁴¹ . н въз'гласн въз(ь)
град' ѿт[б]⁴² (sic) нєю . н рекоше сїи ис(ть) нееминнѣ . 20. н р(е)че къ ннмѣ . не зо-
вете мене нееминн(ь) , нѣ прозовете ме⁴³ горестѣ . тако разго-
р'ча въ мнѣ зло . 21. н азѣ испльнь ѿтндох(ь) . а тыцѣ ме
възврати г(оспод)ь . да възсѣю ме прозвкаете нееминнѣ .
а г(оспод)ь смѣри ме , н вел'мн създан ме . 22. н възврати се нееминнѣ н рѣфѣ .
моавытєны . невѣста же , обратнвшїа се ѿт[б] сель моавль .
сн ж(е) прїндоста въ внфлєем(ь)⁴⁴ . Къ начело жетвы п'шеничны .

2.1. нееминнѣ ж[е] мѣж(ь) знаем(ь) н мѣжѣ же , мѣж[ь] снльнь , ѿт[б] рода елн-
мелєхова . нде емѣ вооз(ь) . 2. н р(е)че рѣфѣ моавнтѣннны къ не-
еминнѣ , да ндѣ на ннвѣ да съберѣ класїи възслѣд' жетєан
въвозовѣ . н аще обрѣшѣш бл[а]г[о]д[ѣ]ть прѣд[ь] ѿнма єго , р(е)че же
єн нди дѣшн , 3. н нде . н събра на ннвѣ възслѣд' жетєан .
н къннде въ чєс(ть) ннкн воозовы , срьдоколта елнмелєхова .

³⁷ нееминн: неем'ны Лєсн. 328а.

³⁸ нееминна: неем'на Лєсн. 328а.

³⁹ своєє: своєи Лєсн. 328а.

⁴⁰ Тачка испуштєна у Пчињ.; вид. Лєсн. 328а.

⁴¹ въ внфлєем[ь]: въ внфлѣемь Лєсн. 328а.

⁴² Треба да будє: ѿ (нєю).

⁴³ ме: менє Лєсн. 328б.

⁴⁴ въ внфлєем(ь): въ внфлѣемь Лєсн. 328б.

4. н сѣ воозь · прїнде хот[ь] внофеема⁴⁵ · н р(е)че жьнѣшнм(ь) , г(оспод)ь съ вамн .
н рекош(е) емѣ бл(аго)с(ло)внѣтѣ г(оспод)ь · 5. н р(е)че воозь(ь) хотрокоѣ своємѣ · сто-
ещомѣ за жетелн , кто хотроковнца та · 6. н р(е)че емѣ моавн-
тенины ис(ть) · хотратнвѣшїа се съ неемною , хот[ь] села моавла ·
7. да съверет[ь] въ сноп(ь) вѣслѣд' жетелн · н прїнде н ста хот[ь] ѣтра до
в(е)чера не потн на ннвѣ нн мала · 8. н р(е)че воозь къ рѣфѣ · слы-
ша лн дышн , не ходн събратн на ннѣ ннвѣ · н да не хот[ь]хо-
днш(н) хот[ь] сѣдѣ · задѣ прнстанн къ хотроковнцам(ь) монм(ь) · 9. н хотн
твон на ннвѣ ндѣж(е)⁴⁶ ж'нют(ь) · н да ходншн вѣслѣдѣ нх(ь) ·
|2476

сѣ заповѣдах(ь) хотроком(ь) не прнсѣгнѣтн к тебѣ⁴⁷ · н нгда къ-
жеждешн се · да ндешн къ сѣсѣдом(ь)⁴⁸ , н пѣшн хот[ь] нѣдѣ ж(е)
чрьпет(ь) хотроковнце · 10. н паде ннца сїн , н поклонн се до
земле · н р(е)че къ ннѣмѣ что сѣ яко хотрѣтох(ь) бл[а]г[о]д[ѣ]ть прѣд[ь] хотнм(а)
твонм(а) , да ме позна · азѣ ж(е) есмѣ странна · 11. н хот[ь]вѣща воозь(ь)
н р(е)че ен , сѣ повѣданїем(ь)⁴⁹ (sic) повѣсн лн · елнко сътворн съ свекрѣ-
вїю своєю , по оумрѣтвы мѣжа своего · како оставн
хот[ь]ца своего н м(а)т(е)рь свою · н землю рожденїа своего ·
н прїнде въ людї нх(ь) же не в[ѣ]дѣ , хот[ь] вѣтера н оном(ь) д(ь)не · 12. Вѣстежн
г(оспод)ь дѣло твое н вѣдн мѣзда твоя · нсплннь хот[ь] г(оспод)а в(о)г(а) ис(ран)л(е)ва ·
къ ннѣмѣ же прїнде оуповатн под[ь] крнлѣ его 13. сн ж(е) р(е)че , да о-
брѣшѣ бл[а]г[о]д[ѣ]ть прѣд[ь] хотнм(а) твонм(а) г(оспод)н мон , яко ѣтешн ме ·
н г(лаго)ла въ оушн рабы твое · н сѣ азѣ вѣдѣ яко еднна
хот[ь] рабнн(ь) твонх(ь) 14. н р(е)че ен воозь(ь) час(ь) ис(ть) ластн · н прїндн салло
да ласт хот[ь] хлѣбѣ н омотнш(н) хлѣб(ь) сїн къ оцѣт(ь) · н сѣде
рѣфѣ съ странн жетель · н дас(ть) ен воозь[ь] хлѣбен · н ласт(ть)
н наснтн се н оставн сї 15. н вѣста събратн · н заповѣда
воозь(ь) хотроком(ь) сконм(ь) г(лаго)лѣ , да срѣд' сноповѣ събрїает(ь) ·
н не срамнтѣ се⁵⁰ , 16. н носещѣ⁵¹ носнтѣ · н дающѣ⁵² дантѣ ен
ѡсѣкладеннх(ь) (sic) , н не дѣнтѣ же събратн , н ластн · н не къ-
збранїантѣ ен 17. ѡ⁵³ до в(е)чера⁵⁴ на ннвѣ · н нзмлатн еже съ-
внраше · н быше яко н четврѣт(ь) двою спѣдовѣ , еч'мѣн(ь)⁵⁵ ·

⁴⁵ хот[ь] внофеема: хот[ь] внофеема Лесн. 328б.

⁴⁶ Стоји: ндѣѣ; слово х вместо ж (изоставлен је носеши стуб о који се секу коси краци); у Лесн. (329а) како треба: ндѣже.

⁴⁷ к тебѣ: тебѣ Лесн. 329а.

⁴⁸ къ сѣсѣдом(ь): къ соудомѣ Лесн. 329а.

⁴⁹ сѣ повѣданїем(ь) /можда накнадно измењено/: съповѣданїемѣ Лесн. 329а.

⁵⁰ не срамнтѣ се: не срамн Лесн. 329б.

⁵¹ носещѣ: носещїн Лесн. 329б.

⁵² дающѣ: дающїн Лесн. 329б.

⁵³ Испуштѣн почетак: н събрїаетѣ Сев.

⁵⁴ Иза ове речи нн у Лесн. 329б (нн на ннвѣ).

⁵⁵ еч'мѣн(ь): еч'мѣнѣ Лесн. 329б.

18. н възє н прїнде въ град[ь] н видѣ сверєн єє · єж(є) бѣше съ~
брала · нзем'шїи рѣфь дас(ть) єн · єже бѣ оставила
от[ь] ных(ь) же насити · 19. н р(є)че єн сверєн єє · гдє єси събила
д(ь)н(ь)сь , н гдѣ бѣ · боудн познави те бл(аго)с(лове)нь · н съповѣ~
да рѣфь сверєвн своєн · н повѣда кто быс(ть) мѣж[ь]
оу него ж[є]⁵⁶ быс(ть) :-
||248а

20. Н р(є)че неєднна⁵⁷ неѣстѣ своєн · бл(аго)с(лове)нь єс(ть) г(осп)де)вн , іако не ѡ~
скѣдн⁵⁸ м(н)л(о)сти своєє · съ живнмн н съ мрѣтвнмн · н р(є)че
неєдннь · прнблѣжаєт(ь) се нам(ь) мѣжъ тьн · от[ь] оужнкъ
єс(ть) · 21. н р(є)че рѣфь къ сверєвн своєн · н р(є)че къ мнѣ къ ѡтро~
ковнцам(ь)⁵⁹ монм(ь) прнстани · дондѣже скончают(ь) въсѣ же~
твою мою , іаже єс(ть) мнѣ · 22. н р(є)че неєднн(ь) къ рѣфє неѣстѣ
своєн. бл(а)го дьщи іако ходила єси , съ ѡтроковнцам(н)⁶⁰ єго ·
да те не ѡстаноут(ь) на ннон ннѣ · 23. н прнста рѣфь
къ ѡтроковнцам(ь) коѡзовѣм(ь) · дондѣже скончаше
жетѣѣ , єтменѣ н пшеничнѣ · н сѣде съ сверєвїю
своєю · 3.1. н р(є)че єн неєднна⁶¹ сверєн єє · дьщи не понцѣ лн
теѣѣ бѣдет(ь)⁶² (sic) 2. н(ы)ня оубо не лн коѡз(ь) знаєм(ь) нам(ь) · съ него ж(є)
ѡтроковнцамн бѣ , сѣ ть сѣдѣваєт(ь)⁶³ гѣмно єтменн ·
се ношн · 3. ты же нзмн се н помажн · н ѡблѣци се въ рн~
зы · н да ндєши на гѣмно , н не іавн се мѣжѣ до~
ндѣже скончает(ь) іасти н пнтн · 4. н бѣдет(ь) вънєгда
лєшн ємѣ · да разѣмєєши мѣсто ндѣже лѣжет(ь)⁶⁴ ·
да талдо вѣлѣзєши н да от[ь]крыєши оу ногах[ь] єго н лє~
жєши⁶⁵ · н тьн съповѣс(ть) ти , єже ты сѣтворнш(н) · 5. н р(є)че
рѣфь къ нєн , вѣсе єлнко р(є)чєши мн сѣтворѣ · 6. н ндє
на гѣмно , н сѣтворн єлнко заповѣда єн сверєн єє ·
7. н іастъ н пнт(ь) · н възблѣжа ср[ь]д[ь]цє єго · н прїнде лєшн
въ странѣ кладєнїа · сїн ж(є) прїнде ѡтан · н от[ь]крн
оу ногах(ь) єго н л(є)жє 8. н быс(ть) полѣ ношн н оужасє се мѣж[ь]
н възмєтє · н сѣ жєна лєжнт(ь) оу ногах(ь) єго · 9. р(є)че же кто

⁵⁶ ж[є]: нема Лєсн. 329б.

⁵⁷ неєднна: неєд'нна Лєсн. 329б.

⁵⁸ не ѡскѣдн: не ѡскоудє Лєсн. 329б.

⁵⁹ къ ѡтроковнцам(ь): ѡтроковнцамъ Лєсн. 329б.

⁶⁰ съ ѡтроковнцам(н): съ ѡтроковнцамъ Лєсн. 329б.

⁶¹ неєднна: неєд'нна Лєсн. 329б.

⁶² Текст је нарушен испуштањем неколико речи. Требало би да гласи, судећи по грч. *θύγατερ, οὐ μὴ ζητήσω σοι ἀντάμισιν, ἵνα εὐ γένηται σοι*, односно одговарајућем рускосл. (и Сев.): дьщи не понцѣ лн теѣѣ покѡра · да бл(а)го теѣѣ бѣдет(ь).

⁶³ сѣдѣваєт(ь): дѣваєт Лєсн. 330а.

⁶⁴ лѣжет(ь): лєжнтъ Лєсн. 330а.

⁶⁵ лєжєши: лєжншн Лєсн. 330а.

есн ты · сн ж(ε) ρ(ε)те азъ есмь ρѣшь да възложнши пазѣхъ
свою на рабѣ свою⁶⁶ · тако оужника еси ты мнѣ ·
|248б

10. н ρ(ε)те воозъ(ь) бл(аго)с(ло)вена ты г(оспод)еви дьши · тако разблжн м(н)л(о)сть свою ·
последнюю пате прьвѣ · тако не нти тебѣ⁶⁷ въслѣд[ь]
юности · н аще оубогъ нли аще ис(ть) богат(ь) · 11. н н(ы)на дьши
не вон се · Въсе елико речешн сътворити тебѣ въс(ть) бог(ь)⁶⁸ (sic)
въсе племе люд[и]и мнх(ь) · тако жена силн еси ты · 12. н по истн-
не тако оужника азъ⁶⁹ есмь 13. оу мене прѣлежн ношь с[и]ю ·
н бѣдет(ь) за(о)утра аще помлет' те (-) ⁷⁰ то бл(а)го да помлет(ь) ·
аще ли не хошет(ь) поети тебѣ , то помидъ те азъ жнвь г(оспод)ь ,
прележн⁷¹ до за(о)утра 14. н лежа оу ногах(ь)⁷² его до свѣта ·
сн же въста даж(ε) ошѣти подрѣгъ его · н ρ(ε)те еси воозъ(ь) ·
да се не тавнт(ь) тако приходнт(ь) жена оу ногъ моею ·
15. н ρ(ε)те еси принеси прѣпрѣгъ⁷³ нже на тебѣ · н намери еси ,
ѣ, ечмене · н задѣя юн · 16. н принесе свекрѣви своен ·
н повѣда юн елико сътвори еси мѣжъ · 17. н повѣда юн
ѣ, ечмень , н ρ(ε)те сѣ дас(ть) ми · тако ρ(ε)те мнѣ да не идешн
тъща къ свекрѣви своен · 18. сн ж(ε) ρ(ε)те сѣдн дь(шн)⁷⁴ дондѣже
оувѣси , како оулежет(ь) слово · не оумлѣнт(ь) ко мѣж[ь]
дондѣже свършнт(ь) слово д(ь)н(ь)сь · 4.1. Воозъ ж(ε) прінде
къ вратом(ь) , н сѣде тоу · н се южника⁷⁵ мнноваше
его ж(ε) нар(ε)те воозъ(ь)⁷⁶ (sic) , съвратнк' се сѣдн⁷⁷ (sic) : н съврати се⁷⁸ н се-
де · 2. н поет(ь) воозъ ѣ, мѣжн от[ь] старѣць градских(ь) ·

⁶⁶ пазѣхъ свою нд рабѣ свою: нд пазѣхоу свою рабоу свою Лесн. 330а.

⁶⁷ тебѣ: нема Лесн. 330а.

⁶⁸ Треба: во (грч. οἶδεν ὑάρ πᾶσα φυλῆ λαοῦ μου), како је и у Остр. Иста је грешка, међутим, и у осталим српским рукописима.

⁶⁹ азъ: нема Лесн. 330б.

⁷⁰ Тачка испуштена у Пчињ.; вид. Лесн. 330б.

⁷¹ прележн: прѣлежѣ Лесн. 330б.

⁷² Писар је најпре написао слово о у наставку (-оѣ), па га је, потом, извлачећи стуб из његовог подножја, преправио у а.

⁷³ принеси прѣпрѣгъ: препроугъ принеси Лесн. 330б.

⁷⁴ Деформисан текст услед испуштања слова: сѣдн-дь- (sic): сѣдн Лесн. 330б (испуштено -дь- које се преписивачу учинило бесмисленим) – ваљано: сѣдн дшн Остр., грч. κάθου, θύγατερ.

⁷⁵ южника: оужника Лесн. 330б.

⁷⁶ Испуштен текст у наставку, овде и у Лесн., зато што се на малом размаку два пута јавља име Вооз; уп. (его же нарече вооз[ь]) и рече еиъ воозъ Остр.

⁷⁷ Деформисан текст, и овде и у Лесн. (соудн 330б); – ваљано съвратнса н сѣдн здѣ Остр. грч. ἐκκλίνας κάθισον ὄδε.

⁷⁸ съврати се: съвратнѣ се Лесн. 330б.

н р(е)че нм(ь) седѣте⁷⁹ здѣ 3. н р(е)че вооз(ь) южнице⁸⁰ · че(сть) села таже кс(ть) бр(а)та нашего , еанмелеха , ѡт[ь]далъ кс(ть) нееминн(ь)⁸¹ · ѡбрати-в'ша се съ села моав'ла · 4. азъ же рекох(ь) да ти та(в)лю⁸² въ оучо твоє г(лаго)лѣ · кто кс(ть) ѡтроковнца та · н ѡт[ь]вѣща елѣ г(лаго)лѣ · прнтежн прѣд[ь] стар'ци люд[и]н монх(ь) · аще ѡжнч'ствѣшн · то оужнч'ствѣшн · аще лн не оужнч'ствѣшн , ||249а

повѣждь мн да в[ѣ]дѣ · нѣс(ть) бо развѣ тебѣ оужнч'ствовати · азъ есмь с тобою · съ ж(е) р(е)че азъ есмь оужнч'ствѣ⁸³ 5. н р(е)че вооз(ь) , въ нъж(е) д(ь)нъ прнтежншн село ѡт[ь] нееминнн и ѡт[ь] рѣѣ⁸⁴ (sic) · 6. н р(е)че оужника воозѣ , не възмогѣ оужнч'ствовати себѣ , н да раснплю прнчестїе твоє · оужнч'ствѣшн ты себѣ⁸⁵ (sic) · 7. ѣ оуправленїе прѣжде въ иср(ан)лы ѡ оужнч'ствох(ь) · ѡ прѣмененн оуставнтн вѣсе сл(о)во · н нзѣаше с(е) мѣж[ь] съ⁸⁶ сапогъ свонх(ь) · н дааше подрѣгѣ⁸⁷ своємѣ · оужнч'ствѣющѣ , оужнч'ство его · н се бѣше с[ь]вѣдѣнїе въ иср(ан)лн · 8. н р(е)че оужнч'ство воозѣ · прнтежн оужнч'ство моє · н нзѣвъ сапогъ скон · дас(ть) елѣ · 9. н р(е)че вооз(ь) стар'цем(ь) · н вѣсѣм(ь) люд[е]мь , послѣшн вы д(ь)н(ь)сь · тако прнтежаю вѣсе еанко ел(нмеле)хово⁸⁸ · н вѣсе еанко кс(ть) хелѣоне⁸⁹ · н малаонѣ , ѡт[ь] рѣкы нееминне · 10. н ѡт[ь] рѣѣн моавнтѣннне , женѣ малаоне · поемлѣ себѣ женоу , съставнтн сн нде оумръшаго , въ прнчестїн его · да не потрѣбнт' се нде оумръшаго , ѡт[ь] братїе его · н ѡт[ь] племѣне его · послѣшн вн д(ь)н(ь)сь · 11. н ѡт[ь]вѣщаше⁹⁰ ж[е] люд[и]е , нже оу вратъ н рѣше⁹¹ послѣшн · н стар'ци рекоше · даждь

⁷⁹ седѣте: сѣднѣ Лесн. 330б.

⁸⁰ южнице: ѡжнице Лесн. 330б (најпре је испуштено ѡ, па је написано испред ж; потом је, да би се избегла несигурност у читању, исписана цела реч, како треба, на левој маргини у висини истога реда).

⁸¹ ѡдалъ еѣ нееминн: ѡдаѣе нееминны Лесн. 330б.

⁸² Испуштено слово: да ти таю (sic); како треба да ти таю у Лесн. 330б и да таю у Остр.

⁸³ есмь оужнч'ствѣ: оужнч'ствоу Лесн. 331а.

⁸⁴ Испуштање текста у српским рукописима; вид. (ѡ роуѣн) моавнтѣна. жены оумръшаго итд. Унд.

⁸⁵ Испуштен текст, овде и у Лесн.; вид. оужнч'ство моє. како не възмогѣ оужнч'ствовати Унд.

⁸⁶ съ (сапогъ): нема Лесн. 331а.

⁸⁷ подрѣгѣ: дрѣгѣ Лесн. 331а.

⁸⁸ Стоји: ѣхово, док је у Лесн. већ ељхово 331а (тако и у Григ.), добијено спуштањем написаног слова у ред, а тиме, заправо, рашчитавањем целе речи на овај начин, пошто писару ово име није било блиско.

⁸⁹ хелѣоне: хелѣонѣ Лесн. 331а.

⁹⁰ ѡт[ь]вѣщаше: ѡт[ь]вѣщавше Лесн. 331а.

⁹¹ рѣше: рѣкоше Лесн. 331а.

г(оспод)ъ⁹² женѣ въходящїи въ дом(ъ) твон · також(е) рахил
и нан⁹³ (sic) · таже притежаста домъ иср(ан)лиевъ · сътворити си-
лѣ въ ефратѣ · и прозвати нме въ вно-лееме⁹⁴ :-· и вѣ-
дет(ъ) дом(ъ) твон тако дом(ъ) фаресовъ егож(е) родн фамар(ъ) нюде
от[ъ] племєне твоего · даждь г(оспод)ъ⁹⁵ тебѣ въ причестїе чед' · 13. ѿ
14. и є рет(ъ) неєминъ⁹⁶ (sic) , бл(аго)с(ло)вень г(оспод)ъ в(ог)ъ твон · нже не распа
оужнѣство его д(ъ)н(ъ)сь · и прозвати дом(ъ) его въ иср(ан)ли · 15. и вѣ-
дет[ъ] тебѣ вбращающее се д(оу)ше · и въ прѣкръмленїе
гр[а]дѣ твоємѣ⁹⁷ · тако невѣста твоя възлюбившїа
те , родн с(ы)нъ · таже ис(тъ) блажанши тебѣ , пате њ,
|249б
с(ы)новъ · 16. и възє неєминна отротѣ и положї є на лонѣ
своєм(ъ) · и быс(тъ) емѣ долица · 17. и прозваше нме емѣ
схсѣдѣ г(аго)люще · родн се с(ы)нъ неєминѣ и прозваше
нме емѣ новидъ · сън⁹⁸ ис(тъ) от(ъ)ць їессеовъ от(ъ)ца д[а]в[ы]да ·
18. и се рожденїа фаресова , фаресъ родн , несрома
19. несром' же родн , арама , арам' же родн , амнна-
дава · 20. амннадавъ же родн , насона · насон' же ·
родн , салмона · 21. салмон' же родн , вооза · Воозъ ж(е)
родн , овнда , 22. овндъ ж(е) , родн · несєа · несєн ж(е) родн
д(авы)да ц(а)ра : коньць кннзѣ рѣфинѣ :-

*

Српски ћирилички рукописи – као јужнословенски – у великој мери слажу се међу собом, издвајајући се као група у односу на источнословенске.⁹⁹ Намера нам је, овде, да укажемо на међусобне одно-

⁹² г(оспод)ъ: г(оспод)и Лесн. 331а.

⁹³ и нан: и лии Лесн. 331б (ваљано „и Лији“).

⁹⁴ въ вно-лееме: въ вно-леме Лесн. 331б.

⁹⁵ г(оспод)ъ: г(оспод)и Лесн. 331б (слово н је преправљано на љ, напоредо с интервенцијом на левој маргини).

⁹⁶ Испуштен 13. стих и деформисан почетак наредног, овде и у Лесн. (331б); вид. 4.13 Н под воозъ рѣфѣ , и бысть емѣ жена , и внде к нен . и дасть ен г(оспод)ъ зачатн , и родн с(ы)нъ · 14 Н рекоша жены къ ноєминни Остр.

⁹⁷ гр[а]дѣ твоємѣ (овде и Лесн. 331б): старости твоєн Остр., грч. τήν πολίαν σου.

⁹⁸ сън: сѣ Лесн. 331б.

⁹⁹ Међу свим овим текстовима, ако имамо на уму Вајсово и Михајловљево критичко издање, као и штампану Острошку Библију, може се пратити читав низ ситнијих и крупнијих разлика. Ситније су разлике, на пример: 1.1, 1.2 ѿ вно-леома Унд. (ѿ вно-леома Остр.) – ѿ вѣ-ленеда Сев., Григ. Пчињ. (ѿ вѣ-лемеда Лесн.); 1.2 и (нда же женѣ) Унд. – испуштају Сев. Григ. Пчињ. Лесн. Остр.; 1.2 (нда же (женѣ) Унд. Остр. – испуштају Пчињ. Лесн.; 1.2 несоминъ Унд. – ноєминн Остр. – неєминна Сев., (неєминна Пчињ.) – неємна

се међу њима. Док смо на Пчињ. и Лесн. радили непосредно, у случају Сев. и Григ. могли смо се, као што је речено, ослонити само на стање у издањима Јозефа Вајса и Александра В. Михајлова, при чему смо се у неким случајевима уверили да поменута издања за наше потребе нису у целости поуздана.¹⁰⁰ За ову прилику је, међутим, сасвим довољно то што смо добили из њих јер су се кроз укрштање с нашом грађом јасно одсликали односи међу српским рукописима.

Примере доносимо редом како се јављају у изворним текстовима:

[пример 1] 1.2 (нѣ) ж[е] (мѣжевы) Пчињ., Сев. Григ. – испушта Лесн. / [пр. 2] 1.2 неѣднна Сев., (неѣднна Пчињ.) – неѣд'на Лесн. – неѣдны Григ. / [пр. 3] 1.2 до ѡдѣртѣа Сев. – до оудѣртѣа Пчињ. Лесн. Григ. / [пр. 4] 1.3 оудѣре Сев. Григ. (оудѣрѣ Лесн.) – оудѣрет(ь) Пчињ. / [пр. 5] 1.3 неѣдннынъ Сев., Григ., неѣд'ннынъ Пчињ., Лесн. / [пр. 6] 1.4 женѣ du. Сев. Григ. (женѣ Пчињ.) – жены рl. Лесн. / [пр. 7] 1.4 (нѣ) ж(е) (в'торѣн) Пчињ., Сев. – испуштају Лесн. Григ. / [пр. 8] 1.4 в'торѣн Пчињ., Григ. (второн Лесн.) – друогон Сев. / [пр. 9] 1.4 до (ѣ, лѣт(ь)) Пчињ., Сев. Григ. – нема Лесн. / [пр. 10] 1.5 об'вѣдовѣста (обѣ) Григ., Лесн. (обѣоудѣвѣста Сев.) – обѣвѣдовѣстѣ Пчињ. / [пр. 11] 1.5 ѿ моужѣ Григ., Лесн. – ѿ моужен Сев., Пчињ. / [пр. 12] 1.6 неѣдна Пчињ., Лесн.

Лесн. – неѣдны Григ.; 1.2 н нѣа Унд. Остр. – нѣе же Сев., Григ. Пчињ. Лесн.; 1.2 мѣлонѣ Унд. – мѣлонѣ Остр. – мѣлонѣ Сев., Григ. Пчињ. Лесн.; 1.2 нѣрафенска Унд. – нѣрафенска Остр. – нѣрафенска Сев., Григ. Пчињ. Лесн.; 1.3 оудѣре Унд., Остр. Сев. Григ. (оудѣрѣ Лесн.) – оудѣрет(ь) Пчињ.; 1.3 неѣдннынъ Унд. – неѣд'ннынъ Остр. – неѣдннынъ Сев., Григ., неѣд'ннынъ Пчињ., Лесн. итд. Крупније су, пак, разлике, ако кренемо, на пример редом, ове: 1.1 ѡвнтанѣа радѣ Унд. – н ѡвнта Пчињ., Сев. Григ. Лесн. – ѡвнтатн Остр.; 1.2 ѡ Унд. Остр. – додато до ѡдѣртѣа Сев., до оудѣртѣа Пчињ. Лесн. Григ.; 1.3 ѡ Унд. Остр. – додато тоу Сев., Григ. Пчињ. Лесн.; 1.3 (ѡстаѣа ѡба) ѣа (ѣа ѣа) Унд. – испуштају Сев. Григ. Пчињ. Лесн. – ѡстаѣа она н ѡба ѣа ѣа Остр.; 1.4 (женѣ) мѣвнтѣннынъ Унд., Сев. Григ. Пчињ. Лесн. – (жены) мѣвнтѣстн Остр.; 1.4 (жнша) ѡ Унд. – додато тоу Сев., Григ. Пчињ. Лесн. – таѣа Остр.; 1.5 (оудѣрѣста ѡба) ѣа ѣа Унд., ѣа ѣа Остр. – испуштају Сев. Григ. Пчињ. Лесн. итд. – Подробно о односу Унд. – Сев. Григ. вид. Josef Vajs, *Kniha Rut v překladě staroslovanském*, 39–46, А. В. Михайловъ, *Древне-славянскіи переводъ Книги Руѣѣ*, 27–36, а за однос Пчињ. – Лесн. вид. наш критички апарат. Острошка Библија такође има својих особености, али то на овоме месту није у средишту наше пажње.

¹⁰⁰ Баш тако, на пример, у наведеном примеру из претходне напомене 1.2 (нѣа) ж(е) (женѣ) Унд. Остр. – испуштају Пчињ. Лесн. Вајсово и Михајловљево издање не садрже критички коментар на датоме месту, тако да заправо не знамо (са сигурношћу) какво је стање у Сев. и Григ. Основано је претпоставити да се макар Григ. слаже с остала два српска извора (ако не и Сев.). Таквих је случајева више, и ми их у своме прегледу односа међу српским рукописима обележавамо упитником. Овде издвајамо оне случајеве за које се нисмо усудили употребити их у своме прегледу: 1.7 вѣзвратитн ѣ Пчињ. Лесн. – вѣзвратитн (Сев. Григ.?); 1.11 њ (ѡвратитѣ ѣ) Пчињ. Лесн. – ѡ (Сев. Григ.?); 1.18 (ѣко крѣпит ѣ) ѣ нти Пчињ., (ѣѣ нти Лесн.) – синти (Сев. Григ.?); 2.7 испуштају Пчињ. Лесн. – њ (не поѣ) (Сев. Григ.?); 2.11 испуштају Пчињ. Лесн. – њ (каѡ) (Сев. Григ.?); 2.18 испуштају Пчињ. Лесн. – њ (нѣдѣшн) (Сев. Григ.?); 2.19 сѣповѣда Пчињ., Лесн. – испѡвѣда (Сев. Григ.?); 2.23 кѣ (ѡтроковнѣдѣа) Пчињ. Лесн. – ѡ (Сев. Григ.?); 3.8 вѣзметѣ ѣ Пчињ. Лесн. – вѣзметѣ (Сев. Григ.?); 3.12 азѣ ѣсѣѣ Пчињ. Лесн. – обрнуто (Сев. Григ.?); 4.7 изѣше ѣ(ѣ) Пчињ. Лесн. – изѡѣше Григ.?

Григ. – нејџнна Сев. / [пр. 13] 1.6 (обѣ) ... вѣста Сев., Григ. – вѣсте Лесн., (вѣстѣ Пчињ.) / [пр. 14] 1.6 въ селѣхъ Лесн., (въ селѣхъ Григ.) – въ селохъ Сев., Пчињ. / [пр. 15] 1.6 г(оспод)ь Пчињ., Лесн., (г(оспод)и Григ.) – в(ог)ь Сев. / [пр. 16] 1.7 ѿтѣде Лесн., Сев. Григ. – ѿт[ь]тѣде Пчињ. {стоји ѿтѣде} / [пр. 17] 1.8 нејџна Пчињ., Лесн. (Григ.?) – нејџнна Сев. / [пр. 18] 1.8 с ваџн Лесн., Григ. – с ваџа Сев., Пчињ. / [пр. 19] 1.8 н (съ мною) Пчињ., Лесн. Григ. – испушта Сев. / [пр. 20] 1.9 ваџа Пчињ., Сев. Григ. – ваџь Лесн. / [пр. 21] 1.11 нејџна Пчињ., Лесн. (Григ.?) – нејџнна Сев. / [пр. 22] 1.11 да џдетѣ (Сев. Григ.?) – да џд(е)те Пчињ. Лесн. / [пр. 23] 1.11 (да) џн (еџе) Григ., Сев. – џн Пчињ. Лесн. / [пр. 24] 1.12 џдѣнѣ (Григ., Сев.?) – џданѣ Пчињ. Лесн. / [пр. 25] 1.14 нејџнни Сев., Григ. (нејџнни Пчињ.) – нејџны Лесн. / [пр. 26] 1.14 въздвѣгоста Григ., Сев. – въздвѣгосте Пчињ., Лесн. / [пр. 27] 1.14 додѣто (жрѣлѣ свѣн) н Сев. – џ Пчињ. Лесн. Григ. / [пр. 28] 1.14 плакаста се Григ., Сев. – възплакаста се Пчињ., Лесн. / [пр. 29] 1.15 нејџнна Сев., (нејџнна Пчињ.) – нејџна Лесн. / [пр. 30] 1.15 етровь Пчињ., Лесн. (етровь Григ.) – иэровь Сев. / [пр. 31] 1.15 етровѣ своѣ Пчињ. – етровѣ своѣн Лесн., Григ. – иэровѣ твоѣе Сев. / [пр. 32] 1.16 додѣто н (џдѣже) Сев. – џ Пчињ. Лесн. Григ. / [пр. 33] 1.17 додѣто н (џдѣже оумреши) Сев. (?) – џ Пчињ. Лесн. Григ. / [пр. 34] 1.19 н џдостѣ ... (обѣ) Пчињ., Лесн. – џдѣста (Сев. Григ.?) / [пр. 35] 1.19 грѣшком ѿт[ь] (нѣю) Лесн., Пчињ. – џ (нѣю) (Сев. Григ.?) / [пр. 36] 1.19 сѣ (џс(ть)) Пчињ., (сѣ) Лесн.) – се (Сев. Григ.?) / [пр. 37] 1.20 (прозѣветѣ) мене Лесн., Сев. Григ. – ме Пчињ. / [пр. 38] 1.21 прозѣваетѣ Лесн., (прозѣваетѣ Пчињ.) – прозѣваетѣ Сев. – прозѣваетѣ Григ. / [пр. 39] 1.22 моавьтѣнни Лесн., (моавьтѣны Пчињ.) (Григ.?) – моавьтѣнни Сев.;

[пр. 40] 2.1 нејџннѣ Пчињ., Лесн. Григ. – нејџнна Сев. / [пр. 41] 2.1 знаѣмь Лесн., Пчињ. Григ. – знаѣџа Сев. / [пр. 42] 2.4 ѿ вѣѣѣѣѣ Сев., Пчињ. – ѿ вѣѣѣѣѣ Лесн., Григ. / [пр. 43] 2.6 моавьтѣнни Сев. – моавьтѣнни Лесн., Пчињ. Григ. / [пр. 44] 2.9 н (ѣгда) Пчињ., Лесн. Григ. – испушта Сев. / [пр. 45] 2.9 (къ) сѣсѣдом(ь) Пчињ., Сев. Григ. – соудомь Лесн. / [пр. 46] 2.9 (не присѣгнѣти) к тебѣ Пчињ., Сев. – тебѣ Лесн., Григ. / [пр. 47] 2.9 н (ѣгда) Пчињ., Лесн. Григ. – испушта Сев. / [пр. 48] 2.11 сѣповѣданѣмь Лесн., Сев. Григ. – сѣ поведѣнѣм(ь) Пчињ. / [пр. 49] 2.11 (по оумрѣтѣ мѣжа) своѣго Пчињ., Лесн. – твоѣго (Сев. Григ.?) / [пр. 50] 2.15 не срамѣте се Пчињ. – не срамѣѣте Сев. – не срамѣ Лесн., Григ. / [пр. 51] 2.16 носѣше Пчињ., Сев. Григ. – носѣѣи Лесн. / [пр. 52] 2.16 даѣще Пчињ., Сев. Григ. – даѣѣи Лесн. / [пр. 53] 2.16 ѿсѣкладѣннѣх(ь) Пчињ., (ѿсѣкладѣннѣх Лесн.) – ѿ сѣкладѣннѣх (Сев. Григ.?) / [пр. 54] 2.17 н сѣбьѣѣѣѣ (до вѣѣѣѣ) Сев. – испуштаѣу Пчињ. Лесн. / [пр. 55] 2.17 џ Пчињ., Сев. Григ. – додѣто џн (на нѣѣѣ) Лесн. / [пр. 56] 2.17 спѣдовь Пчињ., Лесн. Григ. – спѣдовь Сев. / [пр. 57] 2.18 насѣѣн Лесн., (насѣн Пчињ.) – се насѣѣн Сев. (Григ.?) / [пр. 58] 2.19 (гдѣ еси) сѣѣѣѣ Пчињ., Лесн. – сѣѣѣѣ Григ. – сѣѣѣѣѣ Сев. / [пр. 59] 2.19 (повѣда) ѣн Сев. – џ Пчињ. Лесн. Григ. / [пр. 60] 2.19 (оу нѣго) ж[е] Пчињ., Сев. Григ. – испушта

Лесн. / [пр. 61] 2.20 нееднина Пчињ., Сев. – неедна Лесн., (неедна Григ.) / [пр. 62] 2.20 не оскѣди Сев., Пчињ., не оскоуде Лесн. – не остави Григ. / [пр. 63] 2.21 къ (отроковницам(ь)) Пчињ., Сев. Григ. – нема Лесн. / [пр. 64] 2.22 неѣстѣ своен Пчињ. Лесн. Григ. – обрнуто своен неѣстѣ Сев. / [пр. 65] 2.22 съ отроковницам(н) Пчињ., Сев. Григ. – съ отроковницамъ Лесн. / [пр. 66] 2.22 те Пчињ. Лесн. – тебе (Сев. Григ.?).

[пр. 67] 3.1 неедна Лесн., (неедна Григ.) – нееднина Пчињ., (нееднина Сев.) / [пр. 68] 3.1 (не поншоу ли тебе) покоа · да бл(а)го тебе (боудеть) Сев. – испуштају Пчињ. Лесн. Григ. / [пр. 69] 3.2 съдѣваеѣ(ь) Пчињ., Сев. Григ. – дѣваеѣ Лесн. / [пр. 70] 3.3 помажи се Сев. – помажи Пчињ. Лесн. Григ. / [пр. 71] 3.4 (н боудеть) идѣже лежит[ь] Григ. – немају Сев. Пчињ. Лесн. / [пр. 72] 3.4 лежеть Сев., (лѣжет(ь) Пчињ.) – лежить Лесн., Григ. / [пр. 73] 3.4 лежши Пчињ., Сев. Григ. – лежниши Лесн. / [пр. 74] 3.7 съкладенїа Сев. – кладенїа Пчињ., Лесн. Григ. / [пр. 75] 3.9 пазѣхъ свою на рабѣ свою Пчињ., Сев. Григ. – измењен редослед на пазѣхѣ свою рабоу свою Лесн. / [пр. 76] 3.9 твою (Сев. Григ.?) – свою Пчињ. Лесн. / [пр. 77] 3.10 (не нти) тебе Пчињ., Сев. Григ. – испушта Лесн. / [пр. 78] 3.12 азъ (есмы) Пчињ., Сев. Григ. – испушта Лесн. / [пр. 79] 3.13 прѣлежи Сев., (прележи Пчињ.) – прѣлежа Лесн., Григ. / [пр. 80] 3.14 ошоутн Лесн., Пчињ. Григ. – ошоутить Сев. / [пр. 81] 3.14 на гоудно юю Сев. – оу ногѣ мою Пчињ. Лесн. Григ. / [пр. 82] 3.15 принеси прѣпрогѣ Пчињ., Сев. Григ. – измењен редослед препрогѣ принеси Лесн. / [пр. 83] 3.15 свекръвѣ Сев. – свекръви Пчињ. Лесн. Григ. / [пр. 84] 3.17 етменен Сев. – етмень Пчињ., Лесн. Григ.;

[пр. 85] 4.1 (воозь.) и рече к немѣ воозь Сев. – испуштају Пчињ. Лесн. Григ. / [пр. 86] 4.1 съврати се сѣди Сев. – съвратив' се соуди Григ., Пчињ. Лесн. / [пр. 87] 4.1 и съврати се (н седе) Пчињ. – и съвратив' се и сѣде Григ., Лесн. / [пр. 88] 4.2 додато (р(е)че) нм(ь) Пчињ., Лесн. Григ. – ъ Сев. / [пр. 89] 4.2 сѣднѣ Лесн., Сев. Григ. – сѣдѣ Пчињ. / [пр. 90] 4.3 нееднинь Сев., (нееднин(ь) Пчињ.) – нееднины Лесн., Григ. / [пр. 91] 4.4 (да ти) явлю у Лесн., Сев. Григ. – ялю Пчињ. / [пр. 92] 4.4 (да) в[ѣ]дѣ Пчињ., Лесн. Григ. – вѣмъ Сев. / [пр. 93] 4.4 ъ Пчињ., Лесн. Григ. – додато а (азъ есмь с тобою) Сев. / [пр. 94] 4.5 оужнѣствоуе Сев., (оужнѣствоуе Пчињ.) – оужнѣствоую Лесн., Григ. / [пр. 95] 4.6 твоє Пчињ. Лесн. – своє (Сев. Григ.?) / [пр. 96] 4.7 додато съ (сапогъ) Пчињ. – Лесн., Григ. / [пр. 97] 4.7 подрѣгѣ Пчињ. – дрѣгѣ Лесн., Григ. / [пр. 98] 4.7 (н се вѣше) с[ь]в[ѣ]дѣнїе къ иср(ан)ли Пчињ. Лесн. – измењен редослед къ иср(ан)лы с[ь]в[ѣ]дѣнїе Григ. / [пр. 99] 4.10 от[ь] рѣ-н моавитѣннне Пчињ. – от[ь] роу-н моавитѣннне Григ. – от[ь] роу-н-н (sic) моавитѣннне Лесн. / [пр. 100] 4.10 съставити си Пчињ. Лесн. – съставити се Григ. / [пр. 101] 4.11 от[ь]вѣщаше Пчињ. – от[ь]вѣщавше Лесн., Григ. / [пр. 102] 4.11 рѣше Пчињ. – рѣкоше Лесн., (рекоше) Григ. / [пр. 103] 4.11 г(оспод)ь Пчињ. – г(оспод)н Лесн. Григ. / [пр. 104] 4.11 грешком (н) нли Пчињ. – лїн Лесн. Григ. / [пр. 105] 4.11 г(оспод)ь Пчињ. – г(оспод)н Григ. (Лесн., преправљано и у ь) / [пр. 106]

4.14 € рет(ь) Пчињ. – р(ε)те Лесн., Григ. (у оба случаја пише р̄ε) / [пр. 107]

4.17 сѣн (ѣс(ть)) Пчињ. – сѣ Лесн., (сѣ Григ.).

Најучљивије је, пре свега, издвајање најстаријег међу рукописима, Сев. (отприлике x34 + 1): 3, 8, 12, 15, 17, 19, 21, 27, 30, 31, 32, 33, 39, 40, 41, 43, 44, 47, 54, 56, 59, 64, 68, 70, 74, 80, 81, 83, 84, 85, 86, 88, 92, 93 + 58 (крупније разлике: целовитији текст; лексичке појединости: 1.4 дроугон : в'торѣн; 1.6 в(ог)ь : г(оспод)ь; 1.15 твоеє : своеє, своен; 2.19 събрала : съвнла, была; творбене 1.2 до ѡмрѣтѣа : до оумрѣтѣа; 3.7 съкладенѣа : кладенѣа; морфолошке 1.15 ѣтрѣва : ѣтрѣвь; 2.1 знаѣма : знаѣмь; 3.15 свекрѣвь : свекрѣви; 3.17 ѣтиченен : ѣтиень; 4.4 вѣмь : в[ѣ]дѣ; фонетске 1.5 ѡбьѡдѡвѣста : ѡбьѣѡдѡвѣстѣ, ѡв'ѣѡдѡвѣста; 2.17 спѡдовь : спѣдовь). Следи слагање између Лесн. и Григ., на више места, насупротив чему (углавном) истовремено стоји слагање између Пчињ. и Сев. (x13 + 3 + 9)¹⁰¹: 2, 7, 11, 14, 18, 42, 46, 61, 67, 72, 79, 90, 94 + 31, 50, 87 + 96, 97, 101–107 (крупније разлике: творбене 4.7 дрѣгѣ : подрѣгѣ; 4.17 сѣ, сѣ : сѣн; морфолошке 1.5 ѡ моужь : ѡ моужен; 1.6 вь селѣхь, вь селехь : вь селохь; 1.8 с вади : с вама; 3.4 лежить : лежеть, лѣжет(ь); 3.13 прѣлежа : прѣлежн, прележн; 4.5 оужнѣствоюю : оужнѣствоюе; 4.11 ѡт[ь]вѣщавше : ѡт[ь]вѣщаше; 4.11 рѣкоше, рекоше : рѣше; 4.11 г(оспод)н : г(оспод)ь). У нешто мањој мери запажа се удаљење Лесн. од осталих рукописа (x18): 1, 6, 9, 20, 25, 45, 51, 52, 55, 60, 63, 65, 69, 73, 75, 77, 78, 82 (осим испуштања и покојег мењања реда, једном на штету смисла, пре свега ту су битне творбене разлике 2.9 (кѣ) соудомь : сьсѡдом(ь); 3.2 дѣваѣть : сьдѣваѣт(ь); морфолошке 1.4 жены рl. : женѣ di.; 1.9 вады рl. : вама di; 2.16 носѣѣн : носѣе; 2.16 даюѣѣн : даюѣе; 2.22 сѣ ѡтроковницамь : сѣ ѡтроковницаи; 3.4 лежншн : лежешн). У мањој мери учљива је и спорадична блискост између Сев. и Григ. коју је теже утврдити због искључивог нашег ослонца о претходна издања – томе се супротставља блискост између Пчињ. и Лесн. (x6 + 10?): 5, 13, 23, 26 28, 57 + 22, 24, 34–36, 49, 53, 66, 76, 95 (важнији примери: лексика 2.11 твоего : своего; 3.9 твою : свою; 4.6 свое : твое (?); творба 1.11 (да) ли (ѣше) : нан; 1.14 плакаста се : вьсплакаста се; морфол. 1.6 (ѡвѣ) ... вѣста : вѣсте, вѣстѣ; 1.11 да нѣта : да нд(ε)те; 1.14 вьздвнгоста : вьздвнгосте; 1.19 ндоста ... (ѡвѣ): ндостѣ; 2.22 тебе : те; особене грешке 2.16 ѡ съкладеныхь : ѡсъкладеннх(ь); 3.18 сѣдн-дѣ- Пчињ., сѣдн Лесн. : сѣдн дѣшн (Сев. Григ.?). Изузетно је ретко када су Пчињ. и Лесн. блискији међу собом, а да се то не може истовремено рећи и за Сев. и Григ. (x2): 38, 58. Пчињ. се понекад јавља усамљено (x7): 4, 10, 16, 37, 48, 89, 91 (нарочито морфолошке разлике 1.3 оумрет(ь) : оумре, оумрѣ; 1.5 ѡбьѣѡдѡвѣстѣ (ѡвѣ) : ѡв'ѣѡдѡвѣста; 2.15 не срамнѣте се : не срамлѣанѣте : не срамн; 4.2 сѣдѣте : сѣднѣте), а у случају Григ. то је сасвим спорадично (x4): 62, 71, 98, 100 (истакнута лексичка иновација 2.20 не оставн : не ѡскѣдн).

¹⁰¹ Овде условно убрајамо и случајеве када се прекине текст Сев. (од 4.7), па Пчињ. остаје усамљено.

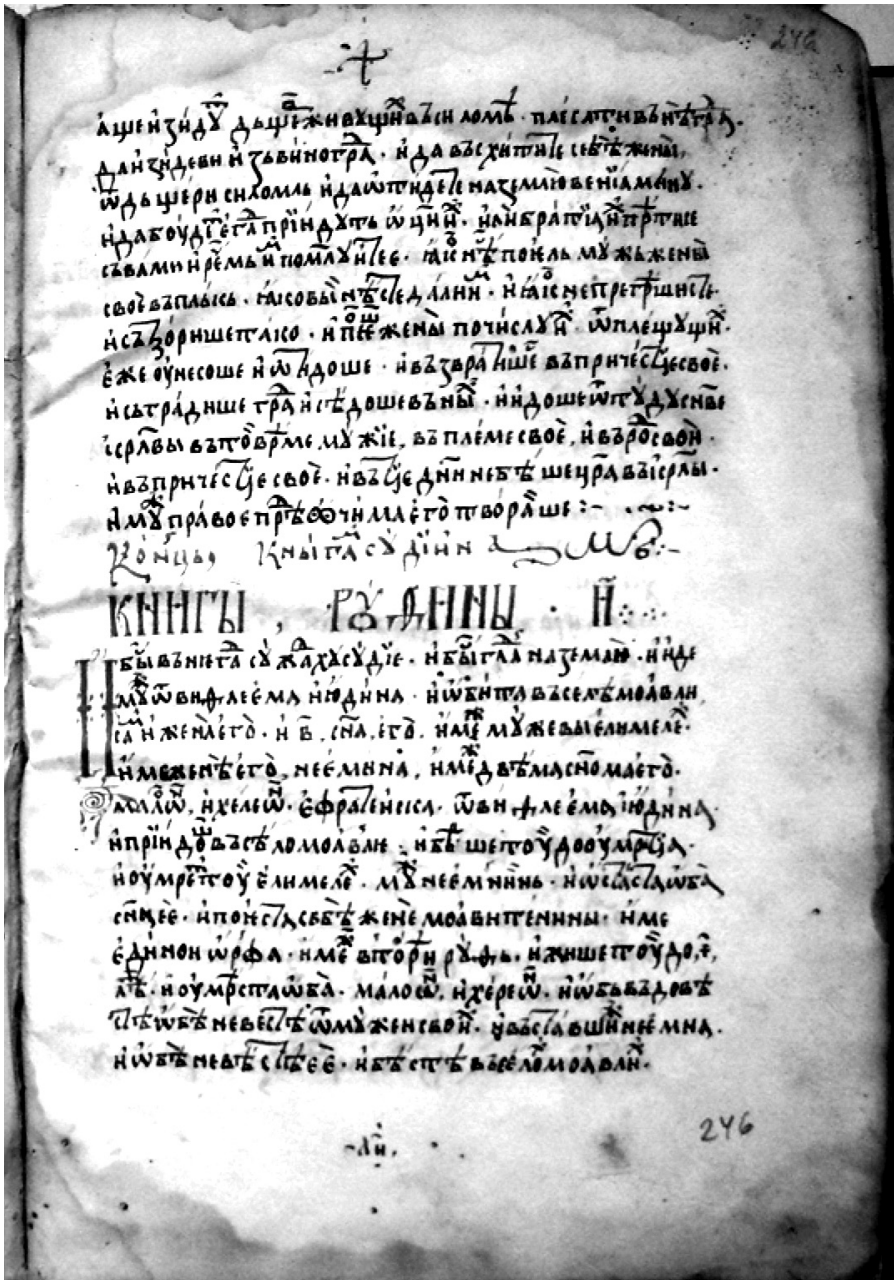

Све су побројане разлике појединачног домашаја, док је текст – заправо – увек исти. Како се у Сев., изгледа, стабилније чува старије (српскословенско) стање,¹⁰² не изненађује нас што се на неколиким местима и изворни текст или смисао боље чувају, нпр. 4.1 (вооџь.) и рече к нѣмоу вооџь Сев. – у другима истоветно испуштање [пр. 85]; 4.1 сѡрати се сѡди Сев. – сѡратив' се сѡди остали [пр. 86]. Текст Григ. је изненађујуће солидан, судећи бар по Вајсову издању; уочљивије је само једно огрешење: 1.21 прозоваете Григ. – прозываете Лесн., (прозываете Пчињ.) – призываєте Сев. [пр. 38]. Неколика удаљења текста Пчињ. у односу на остале треба издвојити као резултат механичких грешака или неразумевања самог преписивача: 1.7 ѡтнде Пчињ. – ѡтнде Лесн., Сев. Григ. [пр. 16]; 2.11 сѡ поведаніем(ь) Пчињ. – сѡповѣданіем(ь) Лесн., Сев. Григ. [пр. 48]; 4.4 (да ти) ѡлю Пчињ. (можда народна црта) – ѡлю остали [пр. 91]; 4.11. (н) или Пчињ. – лии Лесн. Григ. [пр. 104]. Осим што исход, међутим, није увек неприхватљив, постоје и случајеви с ваљанијим или старијим стањем него другде, на пример 2.15 не срамнѣ се Пчињ. – не срамланте Сев. – не срамн Лесн., Григ. [пр. 50]; 1.20 (прозовете) ме Пчињ. – мене остали; 4.11 рѣше Пчињ. – рѣкоше Лесн. / графички међуступањ/, рѣкоше Григ. [пр. 102].

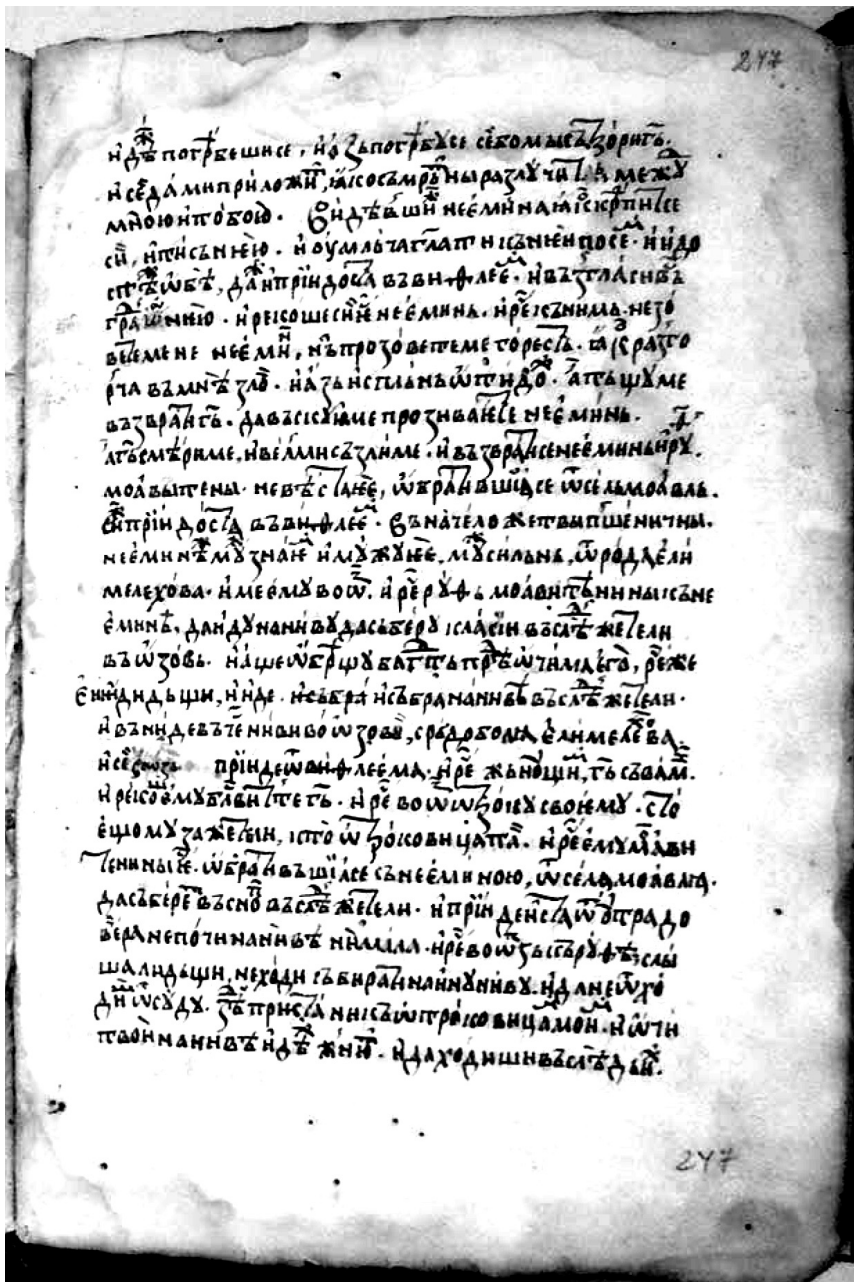
Предстоји нам, ако буде прилике, непосредан рад на Сев. и Григ. и обједињено критичко издање свих српских текстова Књиге о Рути. Тада би носећи текст могао бити онај из Севастјановљева рукописа Старога завета.

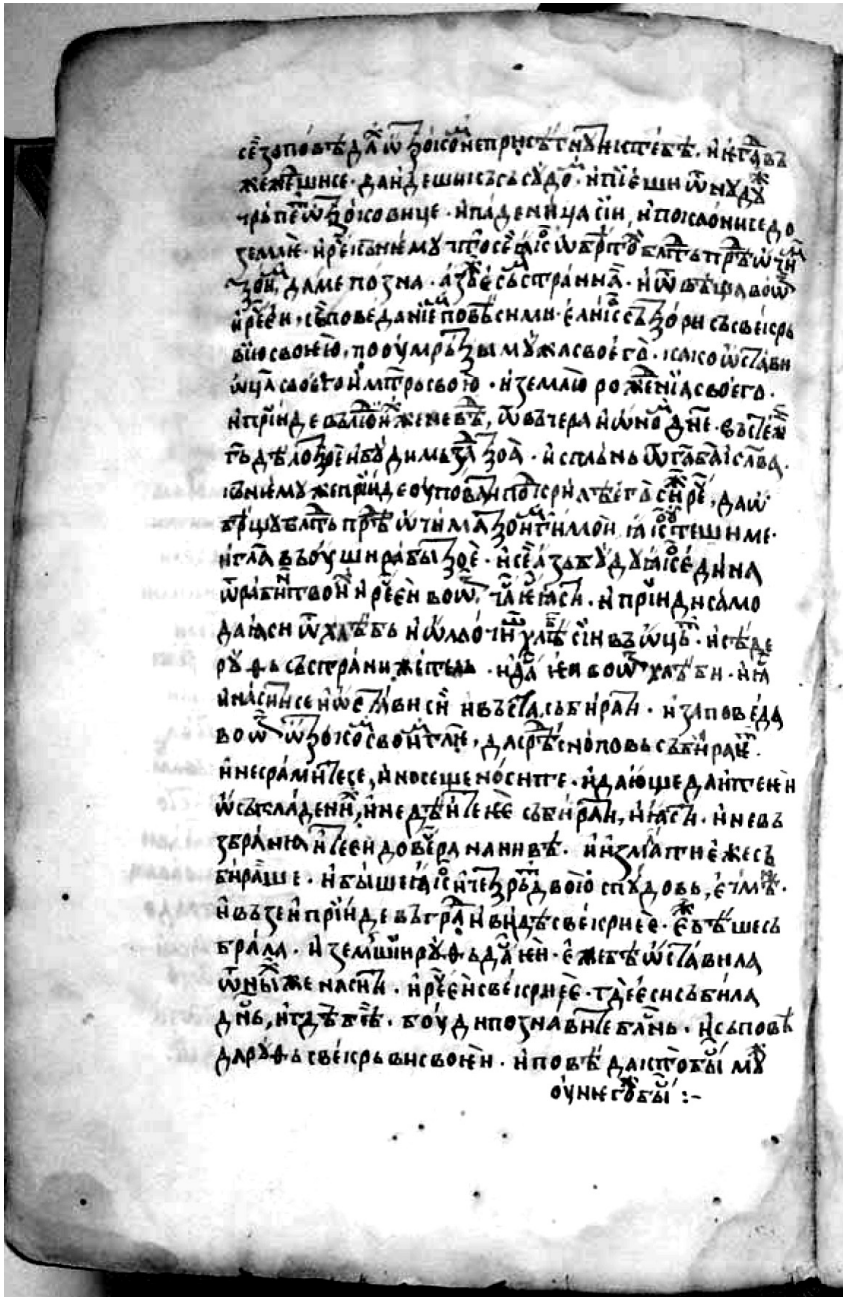
Виктор Савић

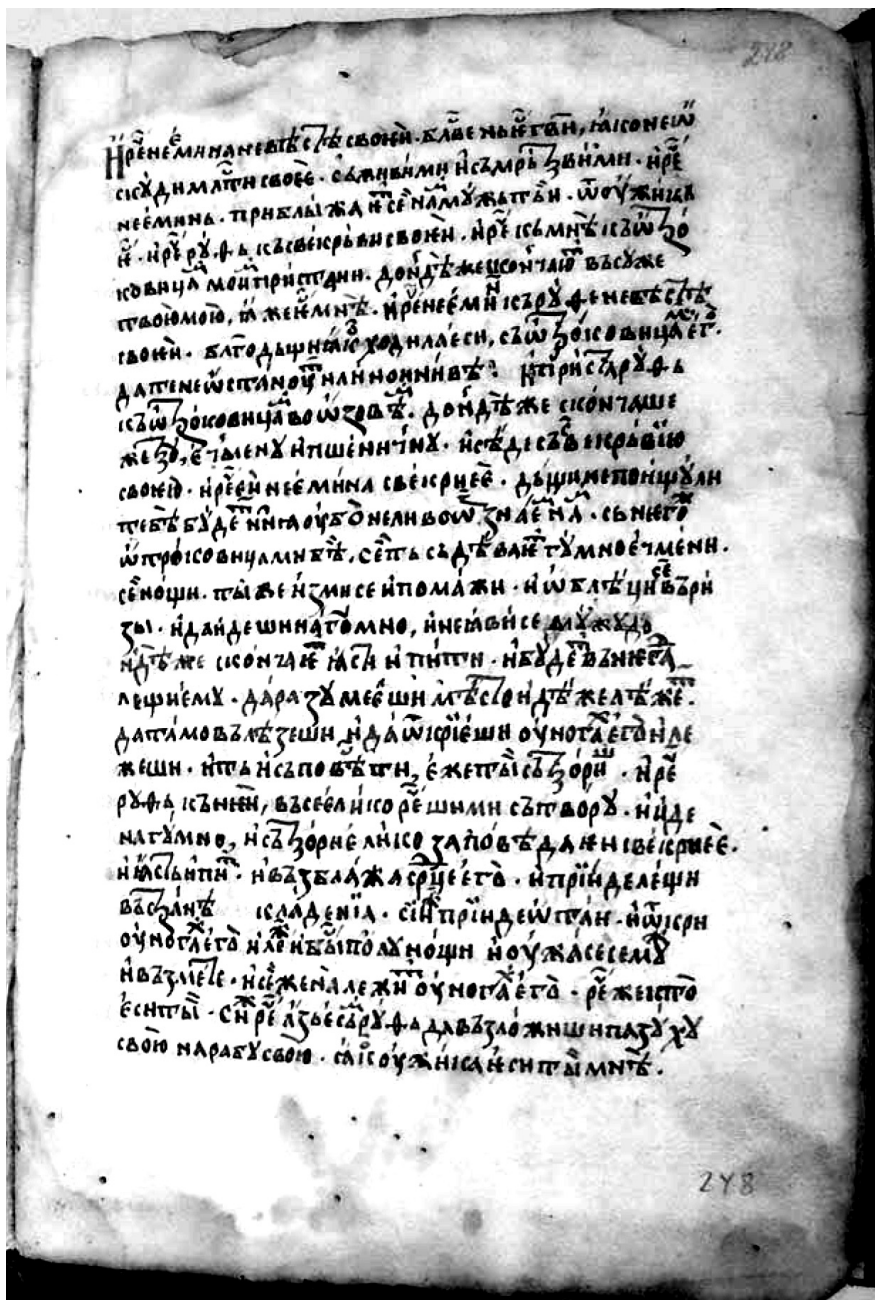
¹⁰² Растегљив је појам „старијег“ на овоме месту јер се он на различите начине тиче текста, језика и правописа. У Сев. се, тако, боље чувају неке црте из зрелог српскословенског језика: у њему је, примера ради, уопштен наставак -та у 3. л. двојине презента, у чему се с њиме неравномерно слажу и други споменици (нпр. 1.6 (ѡѣѣ) ... вѣста Сев., Григ. – вѣсте Лесн., вѣстѣ Пчињ.); овде се, затим, чува двојина у заменица и именица (нпр. 1.4 женѣ ди. Сев. Григ., жене Пчињ. – жены рl. Лесн.; 1.8 с ваца ди. Сев., Пчињ. – с вади рl. Лесн., Григ.); дужи наставак у ген. множине именица мушког рода основа на -јѡ- (нпр. 1.5 ѡ доужен Сев., Пчињ. – ѡ доужь Григ., Лесн.) итд. Истовремено неке од ових црта изван Сев., у општим хронолошким оквирима су старије, али су се у српској средини почеле враћати у време уједначавања ћириличких писмености јужнословенских народа.

и приими то лю свое дати и хатъ е. и ѿтнде шмъ
 стипидъ жъ е пчмо. и ѿвѣ невѣстѣ самно. и на хъ
 азъ пхъ. възврати ти се възврати іуданнх. и рене
 емна ѿвѣ ма невѣстѣ самно ма. и дѣтѣ оубо
 и ѿврати ти се ісхъ възврати своето. и сѣтѣ рнѣ
 сѣва матѣ. іа ісхъ рнѣ сѣ оумръшннх. и мною
 даждѣо вама и ѿвѣ рнѣ покон. іа іа жъ оубо
 ма на своігѣ. и целован и ѿвѣ рнѣ. и възврати
 жѣло свое. паче іа шѣ. и рене сѣден. и ѿвѣ рнѣ
 възврати ти се ісхъ възврати. и рене емна. и ѿвѣ
 рнѣ сѣ дѣ рнѣ мое възврати даждѣ самно. да
 и лне шѣ сѣта снѣ моа възврати ти се. даждѣ
 вама ма ма. и ѿврати ти се дѣ рнѣ мое. іа ісхъ
 рнѣ ісхъ невѣ рнѣ ма. и ма жѣ рнѣ ма іа ісхъ
 ма жѣ ісхъ снѣ. іа ісхъ рнѣ. даждѣ рнѣ
 даждѣ по и ма. іа ісхъ невѣ рнѣ ма. и ѿвѣ рнѣ
 іа ісхъ ма ісхъ ма ісхъ паче іа ісхъ іа ісхъ
 іа ісхъ : - іа ісхъ снѣ ма не ісхъ : -
Невѣ рнѣ жѣ рнѣ своі. възврати іа ісхъ сѣта іа ісхъ. и ѿвѣ
 рнѣ іа ісхъ іа ісхъ, сѣ ісхъ своі. и ѿврати ти се възврати
 своі. іа ісхъ іа ісхъ сѣта іа ісхъ. и рене емна ісхъ рнѣ.
 сѣ іа ісхъ рнѣ сѣта іа ісхъ іа ісхъ своі. іа ісхъ
 своі. и ѿврати ти се іа ісхъ іа ісхъ сѣта іа ісхъ своі.
 и рене рнѣ, невѣ рнѣ іа ісхъ іа ісхъ. и лнѣ
 възврати ти се іа ісхъ. іа ісхъ іа ісхъ іа ісхъ.
 іа ісхъ іа ісхъ іа ісхъ іа ісхъ. іа ісхъ іа ісхъ.
 іа ісхъ іа ісхъ іа ісхъ іа ісхъ. іа ісхъ іа ісхъ.

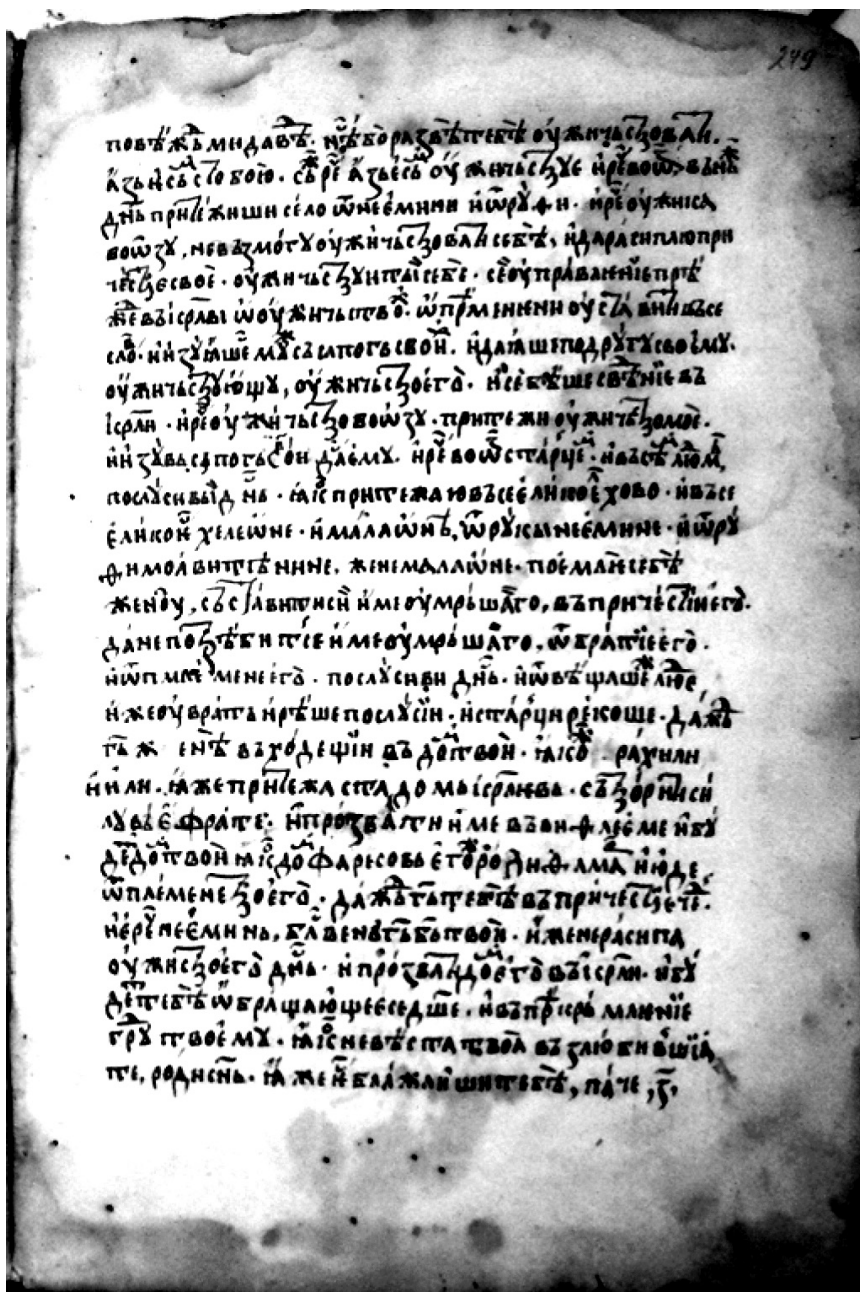

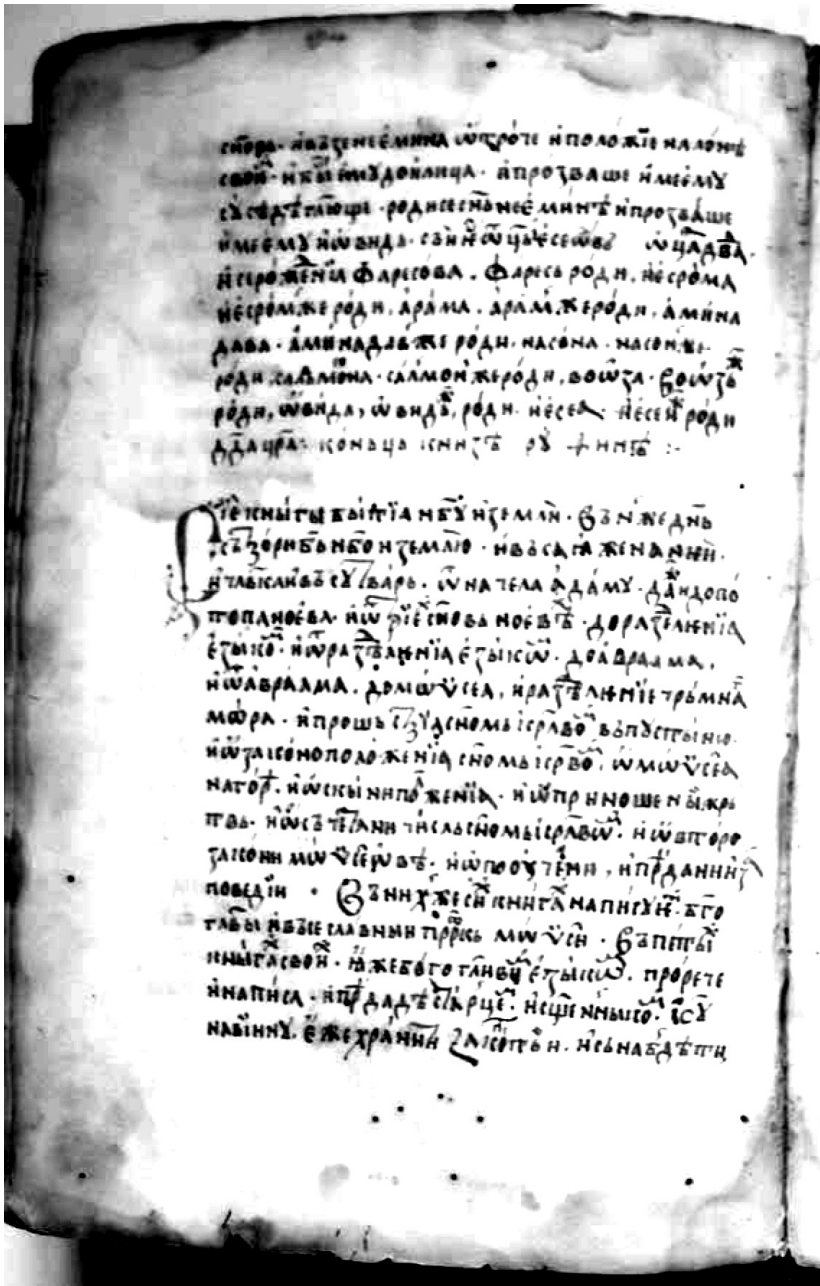

217
 Нрѣемнана вѣсѣхъ своѣхъ. блже мѣстѣхъ, ꙗко снѣш
 сѣхъ днмлатѣхъ своѣхъ. сѣтѣхъ мнѣ нѣ смрѣхъ зѣнлѣхъ. нрѣ
 нѣемнѣ. трѣклѣ жѣ нѣ сѣ нѣмѣ жѣтѣхъ. ѡу жѣнѣ
 нѣ. нрѣ рѣ. ф. ѣ. кѣ вѣсѣхъ вѣнѣхъ. нрѣ сѣ мнѣ кѣ зѣнѣ
 кѣ вѣнѣ мѣтѣхъ сѣтѣхъ. дѣмѣ жѣ сѣтѣхъ вѣсѣхъ
 тѣхъ оу мѣ, нѣ жѣ мнѣ. нрѣ нѣ мнѣ кѣ зѣнѣ сѣтѣхъ
 своѣхъ. блже дѣшнѣхъ оу дѣшнѣхъ, сѣшъ зѣнѣхъ оу дѣшнѣхъ.
 дѣтѣхъ нѣ сѣтѣхъ оу дѣшнѣхъ. нрѣ сѣтѣхъ рѣ. ф. ѣ.
 кѣ зѣнѣхъ оу дѣшнѣхъ. дѣмѣ жѣ сѣтѣхъ
 жѣ зѣнѣхъ, сѣтѣхъ нѣтѣхъ нѣтѣхъ. нрѣ дѣ сѣтѣхъ оу дѣшнѣхъ
 своѣхъ. нрѣ нѣ мнѣ сѣтѣхъ. дѣшнѣхъ оу дѣшнѣхъ
 тѣхъ блже нѣ мнѣ оу дѣшнѣхъ. нрѣ нѣ мнѣ. сѣтѣхъ
 ѡу дѣшнѣхъ мнѣ. сѣтѣхъ сѣтѣхъ вѣтѣхъ мнѣ тѣхъ.
 сѣтѣхъ. тѣхъ жѣ нѣтѣхъ сѣтѣхъ. нрѣ нѣ мнѣ сѣтѣхъ
 зѣнѣ. нрѣ дѣшнѣхъ оу дѣшнѣхъ, нрѣ нѣ мнѣ сѣтѣхъ
 нрѣ жѣ сѣтѣхъ жѣтѣхъ. нрѣ нѣ мнѣ сѣтѣхъ
 лѣшнѣхъ. дѣрѣ жѣ мнѣ шѣтѣхъ сѣтѣхъ жѣтѣхъ.
 дѣтѣхъ оу дѣшнѣхъ нрѣ дѣшнѣхъ оу дѣшнѣхъ
 жѣтѣхъ. нрѣ нѣ сѣтѣхъ жѣтѣхъ сѣтѣхъ. нрѣ
 рѣ. ф. ѣ. кѣ зѣнѣхъ, вѣсѣхъ нѣ сѣтѣхъ сѣтѣхъ. нрѣ
 нрѣ дѣшнѣхъ, нрѣ жѣтѣхъ сѣтѣхъ жѣтѣхъ нрѣ сѣтѣхъ.
 нрѣ сѣтѣхъ. нрѣ жѣтѣхъ сѣтѣхъ. нрѣ нрѣ дѣшнѣхъ
 вѣсѣхъ. нрѣ сѣтѣхъ. нрѣ нрѣ дѣшнѣхъ. нрѣ нрѣ
 оу дѣшнѣхъ нрѣ нрѣ сѣтѣхъ нрѣ нрѣ сѣтѣхъ.
 нрѣ жѣтѣхъ. нрѣ жѣтѣхъ оу дѣшнѣхъ. нрѣ жѣтѣхъ
 сѣтѣхъ. нрѣ нрѣ жѣтѣхъ сѣтѣхъ. нрѣ жѣтѣхъ
 своѣхъ нрѣ жѣтѣхъ. нрѣ жѣтѣхъ сѣтѣхъ.

ирѣвоу глаголаи гонимъ. тако рече и живи мѣсто
 послѣднѣио пате прѣвѣе. тако не трннѣе ка саѣ
 юно и. илше оубога илше и бота. и ннѣ дѣшн
 некойсе. вое ели коретиши сѣ зорнѣткѣ вѣ бо
 вое семелѣтѣ мой. тако жена си не си гнѣ. и по и прн
 не мѣ оуба нѣ а зѣ ема оубе не прѣжнѣ но шѣю
 илше зѣра аще по илше прѣтѣ то ваго да по и мѣ.
 аще илше оубе прѣтѣ прѣтѣ по по и мѣ а зѣ живѣтѣ
 прѣжнѣ до зѣра илше оубе оубе оубе оубе
 сѣ же вѣста дѣ шѣ прѣтѣ оубе. ирѣвоу.
 да се не гнѣ илше прѣходѣ жѣла оубе оубе оубе.
 ирѣвоу прѣне си прѣ прѣтѣ и жѣла прѣтѣ. и на мѣ рнѣнѣ
 зѣтѣ мѣнѣ. и зѣтѣ мѣнѣ. и прѣне се свѣе сѣрѣви своѣнѣ.
 и по вѣ да илше елико сѣ зорнѣнѣ мѣ жѣ. и по вѣ да илше
 зѣтѣ мѣнѣ, ирѣ сѣ да мнѣ. тако рѣ мнѣ да илше илше
 прѣ шѣ илше свѣе сѣрѣви своѣнѣ. сѣ рѣ сѣ вѣ да илше оубе жѣ
 оубе сѣнѣ, илше оубе жѣ слово. не оубе мѣтѣ бо мѣ
 да оубе жѣ сѣ вѣ рѣ шѣ рѣ лѣ оубе нѣ. вѣ оубе прѣнѣ
 кѣ вѣ рѣ шѣ, илше дѣтѣ оубе. илше жѣ илше мнѣ оубе
 илше оубе мѣ рѣвоу, сѣ вѣ рѣ шѣ сѣ рѣнѣ: илше вѣ рѣ шѣ сѣ
 дѣ. и по илше вѣ оубе зѣ, мѣ жѣ илше оубе рѣ шѣ традѣ илше
 ирѣ илше сѣ дѣтѣ зѣ ирѣ воу илше жѣнѣ. илше ела илше жѣ
 брѣна шѣтѣ, елше мѣ лѣ хѣ. илше мѣнѣ илше илше брѣнѣ
 илше илше свѣла мѣ вѣ лѣ. илше жѣ рѣ сѣ да илше мѣ вѣ оубе хѣ
 илше прѣтѣ гнѣ. илше прѣтѣ оубе прѣтѣ оубе нѣ шѣтѣ, илше вѣ шѣ дѣ мѣ
 илше гнѣ. прѣтѣ жѣ прѣтѣ сѣ рѣнѣ оубе мѣ. илше рѣ мнѣ зѣ шѣ.
 илше оубе жѣнѣ сѣ рѣнѣ. илше илше оубе жѣнѣ зѣ шѣнѣ,

327
 схаітнѣ се бѣже нѣи, шдѣщѣи снѣомѣ .
 нѣдѣнѣ пазѣ маю вѣнѣамнѣ . нѣдѣоу
 дѣтѣ еста прѣндоутѣ шѣнѣ . нѣнѣратнѣан
 прѣтнѣсе двѣамнѣ . нѣрѣнѣмѣ памѣоунтѣе .
 нѣисонѣтѣоѣмѣ маужѣ жѣпѣисвое вѣпѣлѣсѣ .
 нѣисовѣи нѣжѣтѣдѣаннѣмѣ . нѣисонѣтѣоѣмѣ
 шнѣтѣ , нѣсѣтѣвѣрнѣшѣтѣисѣ . нѣпоѣше жѣнѣи
 тѣотнѣлоунѣ шѣпѣлѣщѣи . ежѣоунѣсѣше нѣ
 шѣндоше . нѣвѣзвратнѣшѣсе вѣпрѣнтѣспѣе свое .
 нѣсѣтѣдѣаншѣ гѣдѣдѣи нѣсѣдѣоше вѣнѣдѣ . нѣндо
 ше шѣтѣоунѣдѣсѣо вѣсѣлѣнѣвѣлѣ вѣтѣо вѣрѣмѣ
 маужѣе вѣпѣлѣмѣсѣкое , нѣвѣрѣдѣсѣо нѣвѣ
 прѣтѣспѣе свое . нѣвѣтѣдѣаннѣнѣкѣтѣшѣнѣдѣ
 вѣтѣсѣлѣ . нѣмаужѣе прѣвѣе прѣвѣшѣчѣмаѣего тѣо
 рашѣ : + исѣнѣца , исѣнѣгѣма соуднѣнѣма : +

КНИЖИ

КНИЖИ

Кнѣсть вѣнѣгѣ соудѣахѣоунѣ соудѣе . нѣ
 кнѣсть гѣдѣдѣмаземѣан . нѣнѣдѣмаужѣ шѣ
 вѣнѣдѣлѣсѣма тѣдѣнѣпа . нѣшѣкѣтѣавѣсѣлѣ
 маовѣан . сама нѣжѣпѣлѣего . нѣвѣснѣпѣлѣего
 нѣнѣмаужѣе вѣнѣлѣмѣлѣ . нѣнѣжѣнѣтѣего
 нѣсѣмѣпа . нѣнѣжѣдѣдѣмагнѣпѣомаѣего ма
 лѣшѣпѣ , нѣхѣлѣшѣпѣ . едрѣтѣнѣсѣма , шѣвн